

CONFLICTE ȘI TENDINȚE ÎN MUZEOGRAFIA CONTEMPORANĂ

Ioan Opreș

Muzeografia contemporană reprezintă rezultatul unui lung șir de acumulări și experiențe. În cuprinsul ei regăsim un set de teze și de practici valoroase, reieșite, pe de o parte din evoluția și funcțiile primordiale ale muzeului, iar pe de altă parte din anume procese politice și economice, care i-au configurat acestuia personalitatea. În prezent, cum bine se știe, economia capitalistă tinde spre mondializare, iar ordinea militară urmează și ea un astfel de proces; diviziunea internațională a muncii și societatea civilă se supun, așijderea, legilor și efectelor globalizării. Aceasta — tot mai evident — privește patrimoniile naționale în compunerea lor de limbă, istorie, arte, tradiții și obiceiuri. Implicit, muzeul, institutiile de teaurizare, cercetare, protejare și punere în valoare a componentelor active — mobile sau imobile — ale patrimoniilor culturale naționale, sunt atrase în acest demers. Cu alte cuvinte, muzeul dezvoltă o evoluție obiectivă — conceptuală și ca acțiune — și în strânsă legătură, chiar în relații intercondiționate, în și prin globalizare.

Influențele și efectele acesteia sunt deja numeroase.

Muzeografia din România — rețeaua de muzee și programele ei — s-a desăvârșit și și-a specializat configurația, închegându-și patrimoniul în a doua jumătate a veacului al XX-lea. Ambele aspecte suprapun realități culturale specifice, intelectualitatea din muzee probând capacități remarcabile de percepere prospectivă. Ea a operat o constantă lucrare de salvare. Din judecarea respectivului traiect decurg avantajele muzeografiei naționale: un tezaur adunat rapid, care, incomplet cunoscut, este salvat, dar pretinde sistematizări, reordonări și reinterpretări. Acest tezaur a fost etatizat și, în consecință este tratat în principal ca proprietate de stat, nefiind asigurat după legile capitaliste. Concomitent, valorile acestui patrimoniu și organizările de spații muzeale — cu puține excepții — suferă de uniformizare ca prezentare și sunt incomplet protejate. Aspectele ultime aparțin acelor categorii care dezavantajează muzeografia națională.

Dacă socialismul naționalist a contribuit la o reală dinamică muzeală, în schimb diversitățile muzeografice au pierdut în fața cerințelor unificatoare de influență sovietică, a abordărilor uniform educaționale, de orientare ateist-științifică și caracterizate prin accente patriotarde. În prezent globalizarea pune în atenția muzeelor alte standarde și cerințe care pretind a fi tratate iarăși uniform; acestea izvorăsc din experiențe occidentale și nord-atlantice. Din cuprinsul procesului de globalizare, cu posibile consecințe de uniformizare muzeală a ofertelor și consumurilor specifice sunt de extras standarde generale:

- ~ Spațierea (incluzând arhitectura de muzeu) și display-ul muzeal
- ~ Organizarea (inclusiv organigrama) funcțională a serviciilor muzeale ca servicii publice; revizuirea și redimensionarea ofertei;
- ~ Diversificarea tematică fără exclusivism
- ~ Creșterea prezentării locale/regionale, a accesului democratic la actul muzeal
- ~ Înzestrări (inclusiv personal tehnic) și dotări performante pentru serviciile publice

și cele de conservare-protecție muzeală.

Asemenea cerințe de standardizare presupun tratarea lor diferențiată, adecvată și nuanțată la realitățile proprii. Ne vom plasa, deci, în postura de acceptare a globalizării, privită ca modernizare instituțională prin tehnologizarea rapidă și eficientă a muzeului. Dar conținutul și oferta muzeală vor rămâne determinate radical de specificul tezaurului cultural (local, regional, național), singurul care conferă personalitatea muzeografică.

Odată acceptate astfel de tendințe, se cer identificate căile de rezolvare logistică și financiară, ele decurgând din studierea comparată a modelelor megamuzeale. Într-un astfel de demers trebuie respectate anumite nuanțări, sistemul patrimonial muzeal din România aparținând euromuzeografiei. Or, o astfel de configurație pretinde selectarea modelelor apropiate, fixarea unor ținte posibil de atins.

Conflictele pe plan muzeografic — nu puține și încă insuficient aprofundate — provocate de globalizare, au fost declanșate prin unele preluări mimetice și neselective datorate în principal mediei. Numeroase efecte nocive se pot recunoaște din meniurile agresive repetitive, care tind să introducă ritmuri nefirești, străine, cosmopolite și contrare, adeseori, tradițiilor și specificului psihologiei naționale. Agresivitatea mediei — în primul rând a televiziunii — reiese și din administrarea uniformizată și continuă a unor mesaje și simboluri care decurg sau sunt determinate de interese financiare și comerciale. Acestea amenință identitățile. Masificarea comportamentală față de ofertă privește acceptul unor profiluri “culturale”, adeseori inferioare. Iar alteritățile nedistilate suficient induc numeroase modele străine, lovind cu putere în emblemele identitare. Instalarea și perfecționarea unor astfel de practici tind spre industrii culturale, care produc serii mari de obiecte. Or, serializarea de masă este nocivă pentru profilul cultural individual și, mai ales, de grup. Amenințarea pe astfel de căi a culturii tradiționale specifice este reală, iar consecințele sunt dramatice, operând asupra unor norme străvechi ca și a purtătorilor acestora.

În fața unor atari pericole — ajunse active în cultura română contemporană — muzeului i se pot cere politici ofensive. Educația în/prin muzeu în asociere cu sistemul de învățământ — poate oferi muzeograme alternative care au darul de a atenua și corecta astfel de efecte inerente ale globalizării.

Muzeul poate deveni, neîndoindu-ne, un spațiu al solidarităților: politice, sociale, economice și culturale; dar și al complementarității: educaționale, de instrucție și loisir. Prin intermediul său asocierile devin posibile și sunt stimulate iar parteneriatele — de simpatie, sprijin și mecenat — decurg obiectiv.

Societatea românească are în muzeul deschis înnoirilor de structură și tehnologie, un partener de o covârșitoare însemnătate. Schimbările care îi incumbă acestuia sunt însă deopotrivă condiționale și esențiale: în planul informării publice și al unui raport activ cu publicul, în cel de formare a staff-ului propriu, al unui management substanțial îmbunătățit. Deși ocupă o poziție ingrată, fiind obligat să (re)acționeze în condiții nefavorabile, muzeul rămâne o instituție credibilă, capabilă să salveze, orientând spre și recomandând valorile perene.

Răspunderile specialistului de muzeu — morale și materiale — pretind însă cunoștințe performante, devenind strategice. În măsură mai mare decât alți intelectuali, acesta și-a sporit importanța în colectarea selectivă riguroasă, prezervarea

patrimoniului cultural într-o viziune și tratare globală; rolul său a crescut în cercetarea fundamentală, dar și în susținerea emblemelor identitare simultană recomandată valorilor culturale autentice.

Și în muzeografie, de la eu — sine, de la narcisisme identitare la celălalt — altul, insider — outsider este un drum dificil și plin de riscuri. Muzeul trebuie însă să și-l asume. să-i parcurgă traseul, nu lipsit de sinuozități și obstacole.

“Omul planetar” — cel promovat obstinent în media este amenințat să fie dominat de angoase, derute și automatisme. El poate fi foarte bine servit prin muzeu în ceea ce privește cerințele sale de adaptare, reconversii profesionale și de mobilitate. Preluând și prelucrând tehnologiile informatice, ca și metodologiile moderne de utilizare a lor, muzeul și muzeograful sunt acum — în fața unor nesperate șanse de a recupera rapid imaginea corectă asupra celei mai vechi instituții culturale publice.